

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

КОЛОМІЄЦЬ Діана Василівна

УДК 130.122: 37.013

**ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У
МЕДІА-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Харків – 2017

Робота виконана в Дніпропетровському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти Міністерства освіти і науки України.

Дисертацією є рукопис.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор, академік Академії вищої школи України **Романенко Михайло Ілліч**, Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор **Дольська Ольга Олексіївна**, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри філософії;

кандидат філософських наук **Стецюра Катерина Олександрівна**, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», викладач кафедри філософії.

Захист відбудеться 3 березня 2017 р. о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.07 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В.

Автореферат розісланий «2» лютого 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. О. Дроботенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Характерною ознакою системних соціокультурних трансформацій суспільства початку XXI ст. є прискорене розширення інформаційно-медійної сфери, що змінює умови соціалізації людини, а також її освітні можливості і перспективи. Виростає покоління, яке формується і живе в умовах медіареальності, медіапростір починає відігравати вирішальну роль у становленні цінностей, сенсожиттєвих пріоритетів, способів життя та моделей поведінки молодого покоління. Цей все зростаючий вплив медіа-середовища супроводжується наростанням нестабільності соціокультурного оточення людини, що визначає принципово нові умови соціалізації. На сьогодні суспільство зіткнулося з проблемою радикальної зміни інститутів, моделей, змісту соціалізації насамперед у контексті формування таких феноменів як віртуальна соціалізація, медіа-соціалізація, Інтернет-соціалізація тощо.

Всі ці зміни опосередковуються медійно-інформаційними трансформаціями освітнього простору, який традиційно є основним середовищем цілеспрямованої соціалізації. Відтак максимально актуалізується проблематика становлення людини в умовах медіа-освітнього простору у контексті узгодження соціокультурних та освітніх впливів на соціалізацію в умовах медійно-інформаційного суспільства. Невідповідність існуючих на сьогоднішній день методологічних засад та практик соціалізуючого впливу з боку освітніх інститутів потребам забезпечення соціо- та гуманоцентричних орієнтирів становлення людини вимагає філософсько-освітнього розгляду проблеми з використанням міждисциплінарного підходу. Це пояснює актуальність теми дослідження, яка випливає з необхідності філософсько-освітнього обґрунтування інноваційної стратегії розвитку медіа-освітнього простору як середовища конструктивної соціалізації вітчизняної молоді.

У межах концепцій постіндустріалізму та інформаційного суспільства проблеми соціалізації висвітлюються у роботах Д. Белла, М. Кастельса, Й. Масуди, О. Тоффлера, А. Турена, А. Чернова, Г. Чоговадзе, переважно у межах взаємодії в системі «особистість – інформаційне середовище». Медіа-освітній простір та медіа-освіта аналізуються у роботах Н. Адрової, К. Базелгета, Е. Вартанової, Д. Григорової, Л. Зазнобіної, Я. Засурського, Л. Мастермана, В. Монастирського, Е. Проніної, А. Спичкіна, А. Федорова, Є. Харта, А. Шарікова.

Значна частина досліджень вітчизняних науковців, присвячена проблемам соціалізації індивіда в умовах сучасного українського суспільства та медійно-інформаційного середовища. Це, насамперед, стосується праць Г. Авер'янової, В. Андрущенко, В. Баранівського, І. Бойченка, Л. Губерського, В. Діденка, М. Згуровського, С. Клепка, А. Колодюка, М. Култаєвої, В. Кушерця, В. Ляха, В. Москаленко, Б. Новікова, А. Ручки, Н. Радіонової, Л. Сохань та інших. Різні аспекти виховного та соціалізаційного впливів медіапростору та медіа-освітнього простору досліджували В. Воробйов, Н. Габор, О. Дольська, Х. Домозетов, О. Дроздов, О. Дуб, В. Жадько,

О. Журин, Н. Іванова, Н. Костенко, В. Лизанчук, О. Петрунько, С. Пиявський, С. Пройда, М. Романенко, В. Соскін, К. Стецюра, В. Ягупов, І. Яременко.

Стан розробки проблеми соціалізації людини у медіа-освітньому просторі свідчить про нестачу саме теоретико-методологічних узагальнень, необхідних для розуміння інноваційного характеру соціокультурних процесів, які відбуваються у медійно-інформаційному суспільстві. У наявних роботах відсутні системні дослідження характеристик медіа-освітнього простору як середовища соціалізації, відповідно немає і обґрунтувань нових освітньо-виховних практик, необхідних для адекватної організації процесу становлення особистості в умовах домінування медіа-культури. Відтак виникає наукова проблема визначення філософсько-освітньої предметності медіа-освітнього простору як середовища соціалізації та його конкретних характеристик як соціокультурної реальності і об'єкта наукового пізнання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалася на кафедрі філософії освіти Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в рамках комплексної теми наукових досліджень інституту «Медіа-освітній простір як середовище становлення та буття особистості у єдності інструментально-інформаційного та екзистенціально-соціокультурного вимірів» (0116U005084 від 20 квітня 2016 р.); та відповідно до комплексної теми Інституту вищої освіти АПН України та Центру філософії освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди – «Філософські засади трансформації вищої освіти НАПН України та Центру філософії освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди – «Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI століття» (0103U00960, № 44 від 06 березня 2003 року) та комплексної теми кафедри філософії ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Філософія освіти і духовне оновлення українського суспільства» (0111U006439 від 26.05.2011 р.).

Метою дослідження є обґрунтування ефективних освітніх стратегій саморозвитку особистості та її соціалізації в рамкових умовах медіа-освітнього простору інформаційного суспільства.

Постановка цієї мети зумовила необхідність розв'язання таких дослідницьких завдань:

- на основі аналізу наукової літератури визначити специфіку проблеми соціалізації особистості у медіа-освітньому просторі інформаційного суспільства.
- обґрунтувати методологічну стратегію дослідження соціалізації і самовиховання людини у медіа-освітньому просторі інформаційного суспільства;
- розкрити потенціал медіа-освітнього простору у процесі медіа-культурної соціалізації та його значення в обґрунтуванні ефективних стратегій саморозвитку особистості;
- виокремити особливості впливу медіа-освітнього простору на кіберсоціалізацію та встановити механізм її педагогічної корекції;

- виявити потенціал медіа-освітнього простору у реалізації ефективних стратегій самовиховання;
- схарактеризувати особливості управління процесом соціалізації у медіа-освітньому просторі.

Об'єктом дослідження є саморозвиток особистості у медіа-освітньому просторі.

Предметом дослідження є тенденції саморозвитку і соціалізації особистості у медіа-освітньому просторі.

Методи дослідження. Методологічна модель філософсько-освітнього дослідження феномену соціалізації у медіа-освітньому просторі розроблена на основі метапарадигмальної та міждисциплінарної інтеграції соціально-філософських, медіа-філософських, культурологічних, соціально-психологічних концепцій. Зокрема, авторка використовувала концепти «інформаційного суспільства» та «медіа-культура» як методологічну основу аналізу інтеграції освітнього та медіа-простору. Міждисциплінарний характер поставленої проблеми передбачає використання елементів методу системного аналізу та структурно-функціонального методу, зокрема, для визначення складових медіа-освітнього простору та взаємозв'язку його розвитку і формування середовища соціалізації людини. У дисертації застосовуються елементи аналітичного і компаративістського методів дослідження для обґрунтування ефективних моделей управління медіа-освітнім простором як середовищем соціалізації. Синергетична методологія стала основою аналізу соціокультурної обумовленості трансформаційних процесів у освітньому просторі та чинників соціалізації людини.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у розробці концепції оптимізації виховних практик саморозвитку особистості на основі філософсько-освітньої верифікації різних видів соціалізації особистості в медіа-освітньому просторі інформаційного суспільства.

Новизна дослідження конкретизується у таких положеннях:

Уперше:

- обґрунтована доцільність мультипарадигмальної методологічної програми дослідження процесу соціалізації у медіа-освітньому просторі на основі використання інтегруючого потенціалу медіалогії, поєднання філософсько-освітніх та прикладних культурних дискурсів, зокрема, медіа-філософії, медіа-педагогіки та медіа-культури; а також синтезу як єдиного об'єкта дослідження комунікативних та герменевтичних аспектів соціалізації у межах інтерпретації медіа-освітнього простору як репрезентації соціокультурного середовища у вигляді медіатекстів, що має амбівалентний характер в умовах зміни аксіологічної асиметрії бінарно-моральних систем аксіологічною нейтральністю медіальних систем;
- визначено позитивну роль медіа-культурної основи розвитку освітнього простору у контексті становлення гуманістичного середовища соціалізації та визначальну роль медіакультури як позитивної основи змін у змісті та цілепокладанні постмодерної освіти, які трансформують медіа-

освітній простір у простір освоєння людиною дійсності за допомогою інформаційних технологій; при цьому показано, що лише інтеграція освітньо-виховного простору та медіа-простору забезпечує трансформацію останнього у позитивне середовище соціалізації, відтак саме медіа-освітній простір продукує механізми трансформації медіа-культури у позитивний чинник соціалізації.

Уточнено:

- що в умовах становлення інформаційного суспільства соціалізація особистості здійснюється у межах медіа-простору, який в аксіологічному вимірі постає як медіа-культурний простір, при цьому переплетеність освітнього простору та медіа-культурного простору набуває системного характеру і визначає соціокультурний контекст як становлення освітніх практик постіндустріального суспільства, так і системних змін простору буття та соціалізації людини, оскільки визначає способи та цілі її входження у сучасну медіа-культуру, у сферу спілкування та взаємодії з іншими людьми, опосередковану електронними медіа;

- розуміння кіберсоціалізації, медіасоціалізації й Інтернет-соціалізації як форм становлення людини на основі засвоєння медіакультури у контексті ролі медіа-освітнього простору як продукту і засобу інформатизації та медіатизації освіти, що забезпечує її оптимальну взаємодію з віртуальним медіа-культурним світом як середовищем соціалізації на основі репрезентативності медіа-культури і її трансформації в особисту медіакомпетентність, конституювання освітнього ідеалу медіа-вільної людини і формування медіа-картини світу як матриці конструювання особистості в інформаційному суспільстві.

Отримало подальший розвиток:

- обґрунтування, що мережний освітній простір є практично функціонуюча репрезентація соціалізаційного виміру медіа-освітнього простору, яка забезпечує структурно-змістовну цілісність останнього як соціокультурного феномену за допомогою соціальних та пізнавально-інтелектуальних мереж і мережових форм освітньої організації; сам процес соціалізації у медіа-освітньому просторі інтерпретується у контексті становлення комунікаційної моделі освіти як форми буття людини у мережному просторі.

- положення про необхідність цілеспрямованих управлінських впливів на освітні стратегії саморозвитку особистості із використанням досвіду соціалізації у медіа-освітньому просторі та їх потенційно амбівалентний характер внаслідок постійної загрози маніпулювання; при цьому визначено потенціал медіаменеджменту як основи інтегрованої системи керування означеним процесом, що забезпечує об'єднання всіх соціалізуючих структур на ціннісно-культурній основі і реалізується у мережовій парадигмі управління через поєднання цілеспрямованих соціально-управлінських впливів та механізмів саморегулювання в освітніх мережах.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається актуальністю, новизною й сукупністю положень, які конкретизують

наукову новизну й полягає у тому, що здійснений філософсько-освітній аналіз феномена соціалізації у медіа-освітньому просторі дозволяє краще зрозуміти природу сучасного українського суспільства, дію освітньо-культурних впливів на особистість в умовах системних соціокультурних трансформацій, а також вивести рефлексію досліджуваного феномена на якісно новий рівень.

Результати дослідження закладають методологічну основу для подальшого вивчення проблем соціалізації підростаючого покоління в умовах становлення медіа-просторового буттєвого середовища, пошуку та розробки механізмів забезпечення соціо- та гуманоцентричного впливу освітньо-виховних інститутів на саморозвиток молоді у постсучасному соціокультурному просторі. Дослідження характеризується приростом наукових знань у царині створення теоретико-методологічних засад особистісної переорієнтації освітнього процесу та узгодження освітніх трансформацій з системними соціокультурними змінами постмодерного зразка.

Матеріали дослідження можуть бути використані при підготовці та читанні нормативних курсів з філософії, соціальної філософії, філософії освіти, філософії культури, медіа-філософії, педагогіки, культурології, соціології, етики, а також для створення і реалізації спеціальних курсів «Соціалізація в умовах медіа-освітнього простору», «Філософсько-освітні проблеми соціалізації молоді», «Медіа-освіта»; для подальших філософсько-освітніх досліджень проблем соціалізації української молоді; у практичній діяльності викладачів і студентів університетів, інститутів, коледжів, учителів загальноосвітніх шкіл.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною роботою. Висновки та основні положення дисертаційної роботи розроблені авторкою на основі результатів, отриманих у процесі дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових і науково-практичних, науково-теоретичних конференціях, методологічних та науково-практичних семінарах. Серед них: Міжнародна науково-практична конференція «Суспільні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів» (Дніпропетровськ, вересень 2013 р.); II міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Компетентнісний підхід у системі неперервної професійної освіти» (Переяслав-Хмельницький, лютий 2013 р.); VII науково-практична конференція з питань патріотичного виховання молоді (Запоріжжя, листопад 2013 р.); Всеукраїнська наукова конференція «Освіта та соціалізація особистості» (Дніпропетровськ, березень 2015 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія комунікації: освіта як форма суспільного діалогу» (Дніпропетровськ, жовтень 2015 р.), XVI Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації». Європейські цінності в освітньому просторі України» (Харків, вересень 2015 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація

управління вітчизняною освітою на принципах освітнього менеджменту» (Дніпропетровськ, червень 2016 р.); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку» (Дніпропетровськ, 17 листопада 2016 р.)

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у 4 статтях у фахових виданнях та 1 статті у зарубіжному фаховому виданні, а також у 3 тезах доповідей у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій (загальний обсяг – 4 умов. друк. арк.).

Структура дисертації. Мета дослідження, його завдання та методологічні засади визначили структуру роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг основного тексту дисертації – 208 машинописних сторінок, списку використаних джерел – 30 сторінок (нараховує 274 найменувань, із них 12 – іноземними мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **«Вступі»** дисертаційного дослідження обґрунтовано актуальність та необхідність звернення до обраної теми; визначено мету й основні завдання, предмет та об'єкт дослідження; розкрито наукову новизну отриманих результатів, методологічні засади та джерельну базу дослідження; окреслено можливості теоретичного та практичного застосування; наведено дані про апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг роботи.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження»** обґрунтована методологічна програма дослідження і узагальнено теоретичний досвід наукового розгляду його основних проблемних ліній.

У **підрозділі 1.1. «Основні підходи і методологічні стратегії дослідження медіа-освітнього простору соціалізації»** здійснено визначення досліджуваного феномену на основі узагальнення наявних філософсько-освітніх розвідок.

Взаємозв'язок медійно-інформаційних процесів, соціалізації та освіти на сьогодні розглядається як основний напрям досліджень феномену становлення та розвитку людини. Медіа-середовище відзначається не лише стихійним впливом на людину, воно може виступати як механізм спрямованої соціалізації через систему освіти всіх рівнів. Філософське дослідження медіареальності передбачає постановку актуальної проблеми впливу медійного простору на людину, культурний та освітній простір, у процесі якого відбувається становлення нових форм міжособистісної комунікації та соціальних взаємодій, які визначають нові риси процесу соціалізації і функції в ньому освіти.

В українській філософській та педагогічній думці доволі активно проводяться дослідження щодо взаємозв'язків та взаємодії освіти та медіапростору (О. Баришполець, Т. Захарчук, О. Куценко, Г. Онкович, В. Осадчий, І. Сахневич, С. Стерденко). Специфіка соціалізації і спілкування

в Інтернет-середовищі розглядалася в роботах таких дослідників, як Є. Белінська, Е. Блохіна, С. Бондаренко, І. Васильєва, А. Войскунский, Є. Горошко, А. Жічкіна, М. Іванов, А. Мудрик, І. Паравозов, В. Плешаков, В. Нестеров, М. Сидорова, Ф. Смирнов, Дж. Сулер, В. Фріндте, Н. Чудова, І. Шевченко, К. Янг та інших. Значна увага в сучасній літературі приділяється питанням медіа-освіти у контексті соціалізації в інформаційному суспільстві. У цій галузі широко відомі роботи Л. Баженової, О. Баранова, Н. Габор, Л. Зазнобіної, Л. Мастермана, С. Пензіна, О. Спічкіна, Ю. Усова, О. Федорова, О. Шарикова та інших.

Філософсько-освітня категорія «медіа-освітній простір» належить до сучасного дискурсу медіа-культури інформаційного суспільства. Простір віртуальної реальності тільки тоді набуває віртуального виміру, коли узгоджується із засобами інформації й комунікації в медіа-культурі. Ми виходимо з розуміння медіа-освітнього простору як простору, здатного розвиватися внаслідок відкритості своєї системи, нескінченного припливу знань і досвіду з інших просторів (віртуального, світового освітнього, інформаційно-мережного), гнучкості освітнього процесу, що проходить у ньому, а також виникаючих у ньому багатoelementних освітніх структур і середовищ. Проблеми змін у медіа-освітньому просторі виявляються прямо пов'язаними із змінами у процесі соціалізації людини інформаційного суспільства.

У підрозділі 1.2. «Особливості методології філософського дослідження феномену соціалізації у контексті становлення медіа-освітнього простору» обґрунтовується інтегрована методологія аналізу досліджуваного феномена на основі поєднання філософських, соціально-філософських, філософсько-освітніх та медіа-освітніх підходів.

Медіа-освітній простір є адекватним об'єктом для дослідження на основі постмодерністської методології з використанням номадологічного, нарратологічного, симулятивного, комунікаційного та інших підходів, узагальнених у межах теорії постструктуралізму, досягнень деконструктивізму та загалом комунікативного повороту постмодернізму з акцентуванням діалогу та ролі мови. У межах метапарадигмального підходу особливу роль відіграє методологія медіа-філософії, яка акумулює інноваційні концепції віртуалістики та комунікативістики і вимагає визначення методологічного потенціалу двох інноваційних галузей знання – інформаціології та медіалогії.

У методологічному плані існує чіткий взаємозв'язок між аналізом комунікативних аспектів соціалізації у медіа-освітньому просторі та герменевтичними дослідженнями вказаного простору. Медіа-культура, що складає основний зміст, який транслюється у медіа-освітньому просторі, проявляється у медіатекстах, які у межах герменевтичної методології інтерпретуються на онтологічному й антропологічному рівні. Розуміння медіа-освітнього простору як репрезентації соціокультурного середовища соціалізації людини у вигляді медіатекстів вимагає використання таких методологій як парадигма соціального конструювання реальності; концепція соціальних

репрезентацій; структурного конструктивізму; дискурсивності реальності; критичного дискурс-аналізу. Медіа-освітній простір як частина медіа-простору інформаційного суспільства досліджується як простір ризику.

У другому розділі **«Медіа-освітній простір соціалізації і виховних практик»** розкривається сутність медіа-освітнього простору як реального середовища соціалізації та особливості віртуальної соціалізації.

У підрозділі **2.1. «Медіа-культурна визначеність медіа-освітнього простору як середовища соціалізації особистості і освітніх практик її самовиховання»** визначається вплив медіа-культури на формування медіа-освітнього середовища соціалізації та практик самовиховання.

Постмодерні трансформації освіти вирішальною мірою пов'язані з розвитком медіа-культури, нових засобів і технологій медіакомунікації, становленням віртуальної реальності. Особливо слід вказати на те, що медіакультура трансформує медіа-освітній простір у простір освоєння людиною дійсності за допомогою інформаційних технологій. Саме медіакультура визначає найбільш інноваційні цілі постмодерної освіти у вигляді медіакомпетентності, формування критичного мислення, комунікаційних здатностей, які виступають як умова й результат успішної соціалізації, культурної ідентифікації, соціальної адаптації й розвитку особистості, а також її самовиховання. Інституціоналізація Інтернету як простору соціалізації та буття людини є проявом того, що комунікація у медіа-просторі робить людину соціальною істотою.

Освітній простір, транслуючи віртуальну медіа-культуру, з одного боку, пропонує інноваційні моделі соціалізації, з іншого боку – веде до домінування мережного індивідуалізму як форми соціальності, що і є основним екзистенційно-ціннісним ризиком. Утвердження позитивної ролі медіа-культурної основи розвитку освітнього простору у контексті формування гуманістичного середовища соціалізації має стати визначальним. У формуванні соціалізуючого потенціалу медіа-освітнього простору одне з пріоритетних місць належить медіа-освіті, яка має розглядатися не просто як певний напрям освітньої діяльності, а як її атрибутивна властивість у медійно-інформаційному суспільстві. При цьому йдеться про перетин освітніх та медійних вимірів соціалізації людини.

У підрозділі **2.2. «Виховний потенціал кіберсоціалізації у медіа-освітньому просторі»** показано специфіку впливу віртуальної комунікації на процес соціалізації людини в освітньому просторі.

Кіберсоціалізація є соціалізацією у віртуальному просторі, що відбувається під впливом інформаційних та комп'ютерних технологій, це інтеграція людини у середовище медіа-культури, загалом у медійно-інформаційне суспільство через набуття кіберсоціального досвіду з його використанням у реальній життєдіяльності. У більш широкому сенсі можна говорити про медіа-соціалізацію як соціалізацію у сучасному медійно-інформаційному просторі, яка супроводжується медіатизацією всіх сфер життєдіяльності людини. Основною складовою як медіа-, так і кіберсо-

ціалізації виступає становлення людини у просторі Інтернету, Інтернет-соціалізація як соціалізація у віртуальній реальності, яка знайшла способи «самоконструювання».

Сучасний медіа-освітній простір, який формується на перетині освітніх та медійно-інформаційних процесів, має радикально трансформуватися, щоб надати процесам кіберсоціалізації акцентовано соціоцентричної форми. Медіа-освітній простір виступає як продукт і засіб інформатизації та медіатизації освіти, що забезпечує її оптимальну взаємодію з віртуальним медіа-культурним світом як середовищем кіберсоціалізації. Соціокультурний потенціал медіа-освітнього простору як простору кіберсоціалізації визначається його роллю репрезентанта медіа-культури і здатністю трансформувати її в особисту медіакомпетентність. Загалом ціннісні, змістовно-когнітивні та соціокультурно-діяльнісні особливості кіберсоціалізації визначають необхідність та зміст освітніх трансформацій, спрямованих на інтеграцію освіти до сучасного медіа-культурного простору.

У третьому розділі «Медіа-освітній простір соціалізації як мережевий феномен» розкриваються особливості мережевого освітнього простору як репрезентації соціалізаційного потенціалу медіа-освітнього простору.

У підрозділі 3.1. «Мережева структура медіа-освітнього простору соціалізації та її виховний потенціал» аналізується мережний характер медіа-освітнього простору соціалізації людини.

Мережний освітній простір представляє собою цілком реальний соціокультурний феномен, який репрезентують емпірично установлені соціальні структури та процеси. Мережний освітній простір як середовище соціалізації слід розглядати у якості поля реалізації комунікативних зв'язків між суб'єктами освіти, що носять не інституціоналізований, а персоніфікований характер. Мережна модель освіти виступає формою гуманістичного змісту переорієнтації соціалізаційного процесу на цінності саморозвитку особистості. Основа освітньої діяльності у мережному просторі – це вплив на особистість, який має на меті сформувати її здатності до саморегулювання в межах освітньої мережі.

Становлення особистісного простору соціалізації в умовах мережних освітніх комунікацій має здійснюватися як поєднання проектування соціокультурно-освітніх умов розвитку особистості та функціонального місця освіти у власному життєвому просторі людини. У межах мережної моделі освіти на перший план виходить процес самотворення особистістю себе та свого буття у процесі освітньої комунікації. Освіта перетворюється у подовжену протягом усього життя сферу діяльності людини – мережний освітній простір особистості, що постає цілісною й динамічною системою умов творчого саморозвитку і самоздійснення у процесі становлення мережно-інформаційного суспільства.

У підрозділі 3.2. «Медіаменеджмент та мережеве управління як чинники підвищення ефективності освітніх стратегій саморозвитку

особистості» обґрунтовуються можливості керуючих впливів на процес соціалізації у медіа-освітньому просторі.

На основі медіаменеджменту доцільно формувати інтегровану систему управління соціалізаційними процесами у медіа-освітньому просторі, забезпечувати об'єднання всіх його соціалізуючих структур на ціннісно-культурній основі, спрямованій на вдосконалювання його гуманотворчого потенціалу. Сучасне управління соціалізаційними процесами в освіті набуває усе більш опосередкованого характеру, воно базується скоріше на горизонтальних зв'язках і за своїм характером максимально наближається до потреб мережевого управління, акцентуючи підтримку саморозвитку освітніх суб'єктів.

Вплив державного та соціального управління проявляється передусім у тому, що з боку його суб'єктів необхідні певні цілеспрямовані дії для створення цілісної системи самоврядування освітньої мережі. Медіа-освітнє середовище соціалізації має бути змодельованим, а потім перенесеним у реальність. На перетині формального соціально-державного управління та стихійних форм самоврядування формуються оригінальні практичні втілення феноменів мережного освітнього простору, що визначають медіа-освітнє середовище соціалізації. Найбільш ефективною моделлю соціалізації стає відкрита самоуправлінська освітня система мережевого характеру. Перехід до мережеских форм організації освітньої діяльності дозволяє створити єдиний багаторівневий медіа-освітній простір соціалізації на основі використання можливостей сучасних електронних медіа.

У **«Висновках»** запропоновано основні результати дослідження, які підтверджують вирішення важливої наукової проблеми – визначення філософсько-освітньої предметності та соціокультурних особливостей медіа-освітнього простору як середовища соціалізації людини.

Філософське дослідження медіареальності передбачає постановку актуальної проблеми впливу медійного простору на людину, культурний та освітній простір, у процесі якого відбувається становлення нових форм міжособистісної комунікації та соціальних взаємодій, які визначають нові риси процесу соціалізації і функції в ньому освіти. Усвідомлення культурних змістів, які передаються у медійному просторі, звільнення від негативу, що в них міститься, дозволяє людині знайти свободу в бутті. Ця основа процесу соціалізації у сучасному суспільстві неможлива поза змінами освітньої діяльності. У свідомості людини медіапростір як простір трансляції цінностей сприймається як медіа-культурний простір проникнення особистості в сучасну культуру, як середовище освіти та саморозвитку. Специфіка інтеграції медіа- та освітнього простору полягає саме в інформаційно-медійному контексті становлення освітніх практик постіндустріального суспільства, пов'язаних з проектуванням медіа-простору освіти. Ми виходимо з розуміння медіа-освітнього простору як простору, здатного розвиватися внаслідок відкритості своєї системи, нескінченного припливу знань і досвіду з інших просторів, гнучкості освітнього процесу,

що проходить у ньому, а також виникаючих у ньому багатоелементних освітніх структур і середовищ. Оскільки включення індивіда в систему суспільних відносин доповнюється використанням інформаційно-комунікаційних технологій, основним напрямом інноваційних досліджень є визначення особливостей медіа-простору та медіа-освітнього простору як віртуального середовища соціалізації. Важливим аспектом філософсько-освітнього аналізу освітнього простору у контексті проблем медіа-реальності є аналіз системних, комунікаційних та статусних ризиків у просторі освіти. Використовуючи можливості сучасних мас-медіа та створюваного ними медіа-простору, необхідно повернути освіченості її екзистенціальну сутність як невід'ємної властивості людяності.

У межах метапарадигмального підходу на основі посмодерністської методології особливу роль відіграє медіа-філософія, яка актуалізує методологічний потенціал двох інноваційних галузей знання – інформаціології та медіалогії. Зокрема, у межах медіалогії інтегруються історичний, компаративний, структурний, семіотичний, феноменологічний методи як на синхронному, так і на діахронному рівнях їх аналітики, відкривається можливість поєднання філософських підходів та прикладних культурних дискурсів, зокрема, медіа-філософії, медіа-педагогіки та медіа-культури. У методологічному плані існує чіткий взаємозв'язок між аналізом комунікативних аспектів соціалізації у медіа-освітньому просторі та герменевтичними дослідженнями вказаного простору. Розуміння медіа-освітнього простору як репрезентації соціокультурного середовища соціалізації людини у вигляді медіа-текстів вимагає використання таких методологій як парадигма соціального конструювання реальності; концепція соціальних репрезентацій; структурного конструктивізму; дискурсивності реальності; критичного дискурс-аналізу. Медіа-освітній простір як частина медіапростору інформаційного суспільства досліджується як простір ризику. Соціалізаційні ризики в основному впливають із руйнування бінарної ціннісної основи самовизначення людини. У процесі аналізу ціннісного виміру медіа-освітнього простору важливим методологічним принципом є врахування наявності нової конфігурації культурних кодів у результаті того, що аксіологічна асиметрія бінарних систем замінюється аксіологічною нейтральністю медіальних систем. Це актуалізує евристичний потенціал постмодерних освітніх практик, таких як ед'ютейнмент, які дають можливість поєднати перфомаційно-ігровий вимір медіа-культури з завданнями освіти та формуванням системи цінностей людини.

Постмодерні трансформації освіти вирішальною мірою пов'язані з потенціалом розвитку медіа-культури, нових засобів і технологій медіа-комунікації, розвитком віртуальної реальності. Медіа-культура трансформує медіа-освітній простір у простір освоєння людиною дійсності за допомогою інформаційних технологій. Саме медіа-культура визначає найбільш інноваційні цілі постмодерної освіти у вигляді медіакомпетентності, формування критичного мислення, комунікаційних здатностей, які виступають як

умова й результат успішної соціалізації, культурної ідентифікації, соціальної адаптації й розвитку особистості. Утвердження позитивної ролі медіа-культурної основи розвитку освітнього простору у контексті становлення гуманістичного середовища соціалізації має стати визначальним. У формуванні соціалізуючого потенціалу медіа-освітнього простору одне з пріоритетних місць належить медіа-освіті, яка має розглядатися не просто як певний напрям освітньої діяльності, а як її атрибутивна властивість у медійно-інформаційному суспільстві. При цьому йдеться про перетин освітніх та медійних вимірів соціалізації людини. Лише інтеграція освітньо-виховного простору та медіа-простору забезпечує трансформацію останнього у позитивне середовище соціалізації як простору, де відбуваються процеси соціального виховання, відтак медіа-освітній простір трансформує медіа-культуру у позитивний чинник соціалізації.

Кіберсоціалізація є соціалізацією у віртуальному просторі на основі засвоєння медіа-культури і набуття кіберсоціального досвіду з його використанням у реальній життєдіяльності. У більш широкому сенсі можна говорити про медіа-соціалізацію як соціалізацію у сучасному медійно-інформаційному просторі, яка супроводжується медіатизацією всіх сфер життєдіяльності людини. Основною складовою як медіа-, так і кіберсоціалізації виступає становлення людини у просторі Інтернету, Інтернет-соціалізація як соціалізація у віртуальній реальності, яка знайшла способи «самоконструювання» і продукує «он-лайн-людину» із специфічним «нет-мисленням». Медіа-освітній простір виступає як продукт і засіб інформатизації та медіатизації освіти, що забезпечує її оптимальну взаємодію з віртуальним медіа-культурним світом як середовищем кіберсоціалізації. Його чеснотою є наявність абстрактного представлення індивідуальних освітніх траєкторій розвитку людей з упорядкованою безліччю вимірів, що дозволяє здійснювати моделювання й алгоритмізацію освітньо-виховної діяльності у будь-якому можливому напрямку. Соціокультурний потенціал медіа-освітнього простору як простору кіберсоціалізації визначається його роллю репрезентанта медіа-культури і здатністю трансформувати її в особисту медіакомпетентність, що забезпечує особистості розвиток комунікативно-пізнавальних здатностей з використанням медіа. Інтегруючою основою формування освітнього ідеалу в умовах кіберсоціалізації є становлення медіа-вільної людини, здатної до саморозвитку як цілісності в умовах медіапростору і зорієнтованої на його соціоцентричну та гуманоцентричну трансформацію як власного середовища буття. Ціннісно-когнітивним фундаментом процесу освітнього цілепокладання стосовно забезпечення кіберсоціалізації людини слід вважати формування медіа-картини світу як матриці конструювання особистості в інформаційному суспільстві.

Мережний освітній простір представляє собою цілком реальний соціокультурний феномен, який репрезентують емпірично установлені соціальні структури та процеси. Його складовими виступають мережі різного

типу, до основних слід віднести інтелектуально-пізнавальні, соціально-комунікативні та мережні форми освітньої організації. Мережний освітній простір як середовище соціалізації слід розглядати в якості поля реалізації комунікативних зв'язків між суб'єктами освіти, що носять не інституціоналізований, а персоніфікований характер. Сутність освітньо-мережевого соціалізуючого середовища розглядається як мережа інтерперсональних зв'язків, об'єднана єдиним предметно-смысловим полем. Суб'єкти освітніх мереж виступають як творці середовища власного розвитку, що дає підстави говорити про особистісний вимір мережної соціалізації. Основа освітньої діяльності у мережному просторі – це вплив на особистість, який має на меті сформувати її здатності до саморегулювання у межах освітньої мережі. У межах мережної моделі освіти на перший план виходить процес самотворення особистістю себе та свого буття у процесі освітньої комунікації. В освітніх мережах індивід стає замовником своєї освіти та її активним споживачем, що й доводить його статус суб'єкта самотворення власного освітнього та соціалізуючого простору. Освіта перетворюється у подовжену протягом усього життя сферу діяльності людини – мережний освітній простір особистості, що постає цілісною й динамічною системою умов творчого саморозвитку і самоздійснення в процесі становлення мережно-інформаційного суспільства.

Чинники, що детермінують необхідність цілеспрямованого управління процесом соціалізації у медіа-освітньому просторі, визначаються недосконалістю процесу самотворення з боку самої людини, негативними тенденціями розвитку медіа-простору, загальною тенденцією до ослаблення традиційних механізмів соціального регулювання. Особливість управління становленням особистості у медіа-освітньому просторі відображена у концепті медіаменеджменту, який у соціалізаційно-освітньому плані слід розглядати як комплексний процес цілеспрямованого формування медіа-культури суспільства та окремої людини. Саме на основі медіаменеджменту доцільно формувати інтегровану систему управління соціалізаційними процесами у медіа-освітньому просторі, забезпечувати об'єднання всіх його соціалізуючих структур на ціннісно-культурній основі, спрямованій на вдосконалювання його гуманотворчого потенціалу. Найбільш адекватною формою практичного застосування медіаменеджменту як методології управління процесом соціалізації у медіа-освітньому просторі є мережна парадигма управління. Основною соціокультурною проблемою становлення мережного освітнього простору є поєднання цілеспрямованих соціально-управлінських впливів та механізмів саморегулювання освітніх мереж. На перетині формального соціально-державного управління та стихійних форм самоврядування формуються оригінальні практичні втілення феноменів мережного освітнього простору, що визначають медіа-освітнє середовище соціалізації.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових журналах

1. Коломієць Д. В Освітня комунікація у електронному інформаційному просторі / Д. В. Коломієць // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2015. – № 1–3. – С. 113-119.

2. Коломієць Д. В Становлення медіа-освітнього простору як філософська проблема / Д. В. Коломієць // Грані. – 2016. – № 5. – С. 41-46.

3. Коломієць Д. В Філософський аналіз проблеми віртуалізації освітнього простору / Д. В. Коломієць // Грані. – 2016. – № 7. – С. 58-63.

4. Коломієць Д. В. Особливості соціалізації особистості у сучасному культурно-освітньому просторі / Д. В. Коломієць // Гілея. – 2016. – № 110 (7). – С. 302-304.

5. Коломиец Д. В Социализация в медийно–информационном обществе: философско-образовательный аспект / Д. В. Коломиец // // Приволжский научный вестник. – 2016. – № 8. – С. 116-120.

Інші публікації за темою дисертаційного дослідження

6. Коломієць Д. В. Віртуальна освітня комунікація: європейський досвід / Д. В. Коломієць // XVI Міжнар. наук.–практ. конф. [«Освіта і доля нації». Європейські цінності в освітньому просторі України], (Харків, 25-26 вересня 2015 р.). – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. – С. 183-184.

7. Коломієць Д. В. Дискурсивний аналіз як метод дослідження комунікативних процесів в освіті / Д. В. Коломієць // Філософія комунікації: освіта як форма суспільного діалогу: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 жовтня 2015 р.) – Дніпропетровськ: Інновація, 2015. – С. 60-62.

8. Коломієць Д. В. Самоактуалізація особистості як управлінський феномен / Д. В. Коломієць // Трансформація управління вітчизняною освітою на принципах освітнього менеджменту. Матеріали Всеукраїнської науково–практичної конференції. м. Дніпропетровськ, 09 червня 2016. – Д.: ТОВ «Інновація», 2016. – С. 150-152.

АНОТАЦІЯ

Коломієць Д. В. Філософський аналіз соціалізації особистості у медіа-освітньому просторі інформаційного суспільства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2017.

Дисертація присвячена актуальній проблемі філософії освіти – визначенню філософсько-освітньої предметності медіа-освітнього простору як середовища соціалізації людини та його конкретних характеристик як реальності й об'єкта пізнання. У роботі обґрунтовано специфіку філософсько-освітнього аналізу медіа-освітнього простору як середовища соціалізації людини на основі міждисциплінарних та метапарадигмальних синтезів. Дослідження дозволяє систематизувати засади аналізу

модернізаційних змін у освітній діяльності, пов'язаних з необхідністю адаптуватися до формування медіа-середовища саморозвитку людини, а також визначити напрями розширення предметності філософії освіти за рахунок включення проблематики досліджень медіа-освітнього простору.

Ключові слова: філософія освіти, соціалізація, медіа-освітній простір, кіберсоціалізація, освітні мережі, постмодерн, особистість.

АННОТАЦІЯ

Коломиец Д. В. Философский анализ социализации личности в медиа-образовательном пространстве информационного общества. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена актуальной проблеме философии образования – определению философско-образовательной предметности медиа-образовательного пространства как среды социализации человека и его конкретных характеристик как социокультурной реальности и объекта познания.

В работе обосновано специфику философско-образовательного анализа медиа-образовательного пространства как среды социализации человека на основе междисциплинарных и метапарадигмальных синтезов. Определены особенности киберсоциализации, медиа-социализации, Интернет-социализации в контексте трансформационных изменений образовательной деятельности постмодерного образца. Исследованы изменения в целях и ценностях образования, которые должны сопровождать процесс интеграции образовательного и медиа-пространства. Определена специфика управленческих воздействий на исследуемый процесс в контексте формирования сетевой структуры медиа-образовательной среды социализации человека.

Специфика интеграции медиа и образовательного пространства заключается именно в информационно-медийном контексте становления образовательных практик постиндустриального общества, связанных с проектированием медиа-пространства образования. Медиа-образовательное пространство как часть медиа-пространства информационного общества исследуется как пространство риска. Социализационные риски в основном вытекают из разрушения бинарной ценностной основы самоопределения человека.

Постмодернистские трансформации образования в решающей степени связаны с потенциалом развития медиакультуры, новых средств и технологий медиакommunikации, развитием виртуальной реальности. Медиакультура трансформирует медиа-образовательное пространство в пространство освоения человеком действительности с помощью информа-

ционных технологий. Утверждение положительной роли медиа-культурной основы образовательного пространства в контексте становления гуманистической среды социализации должно стать определяющим. В формировании социализирующего потенциала медиа-образовательного пространства одно из приоритетных мест принадлежит медиа-образованию, которое должно рассматриваться не просто как определенное направление образовательной деятельности, а как ее атрибутивное свойство в медийно-информационном обществе.

Киберсоциализация является социализацией в виртуальном пространстве на основе усвоения медиа-культуры и приобретения киберсоциального опыта с его использованием в реальной жизнедеятельности. Медиа-образовательное пространство выступает как продукт и средство информатизации и медиатизации образования, обеспечивает его оптимальное взаимодействие с виртуальным медиа-культурным миром как средой киберсоциализации. Социокультурный потенциал медиа-образовательного пространства как пространства киберсоциализации определяется его ролью репрезентанта медиа-культуры и способностью трансформировать ее в личную медиакомпетентность.

Сетевое образовательное пространство представляет собой вполне реальный социокультурный феномен. Субъекты образовательных сетей выступают как создатели среды собственного развития, что дает основания говорить о личностном измерении сетевой социализации. Основа образовательной деятельности в сетевом пространстве – это воздействие на личность, которое имеет целью сформировать ее способности к саморегулированию в рамках образовательной сети. В этих сетях индивид становится заказчиком своего образования и его активным потребителем, что и доказывает его статус субъекта самосоздания собственного образовательного и социализирующего пространства.

Особенность управления становлением личности в медиа-образовательном пространстве отражена в концепте медиаменеджмента, который в социализационно-образовательном плане следует рассматривать как комплексный процесс целенаправленного формирования медиа-культуры общества и отдельного человека. Наиболее адекватной формой практического применения медиаменеджмента как методологии управления процессом социализации в медиа-образовательном пространстве является сетевая парадигма управления.

Исследование позволяет систематизировать методологические и концептуальные основы анализа модернизационных изменений в образовательной деятельности, связанные с необходимостью адаптироваться к формированию медиасреды саморазвития человека, а также определить направления расширения предметности социальной философии, философии образования, философии культуры, медиа-философии за счет включения проблематики исследований медиа-образовательного пространства как среды бытия и

социализации человека в условиях становления медийно-информационного общества.

Ключевые слова: философия образования, социализация, медиа-образовательное пространство, киберсоциализация, образовательные сети, постмодерн, личность.

SUMMARY

Kolomiets D. V. Philosophical analysis of person socialization in media-educational space of information society.– As a manuscript.

Thesis submitted for the degree of candidate of philosophical sciences in specialty 09.00.10 – philosophy of education. – National Pedagogical University named after Gregory Skovoroda. – Kharkiv, 2017.

The thesis is devoted to the problem of the definition of philosophy of education – philosophical objectivity of media-educational space as a medium of human socialization and its specific characteristics as reality and the object of knowledge. The paper substantiates the specific philosophical analysis of educational media-educational space as a medium of human socialization based on interdisciplinary and metaparadigm syntheses. Studies to let systematize the basis of the analysis of changes in the modernization of educational activities related to the need to adapt to the media sphere forming of human self-development, and to identify areas of expansion objectivity of philosophy of education to include issues of media-education space studies.

Key words: philosophy of education, socialization, media-educational space, cyber-socialization, educational networks, postmodern, personality.

Підп. до друку 27.01.17. Формат 60x84 1/16. Спосіб друку – ризографія.
Умов. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Віддруковано в типографії ФОП Андреев К.В.
61166, Харків, вул. Серпова, 4
Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія В00 №966085 від 30.05.2003 р.
extraprint@mail.ua
тел. 063-993-62-73